JAVASCHE COURANT.

No. 93.

DINGSDAG — den 10den Augustus 1830.

OFFICIEEL GEDEELTE.

EXTRACTEN *uit het Register der Handelingen en Resolutien van den Gouverneur Generaal in Rade.*

Buitenzorg, *den 31sten julij 1830.* (No. 30.)

Op de voordragt van den kolonel, chef van den algemeenen staf, de dato 23 julij ll. no. 2079;

Gelet enz.

Is, na deliberatie, goedgevonden en verstaan, intetrekken, gelijk geschiedt bij deze, de bepalingen voorkomende, bij art. 2 § *h*, en art. 6 van het *reglement op de reis- en verblijfkosten der officieren, kadets en militaire ambtenaren*, gearresteerd bij het besluit van den Kommissaris Generaal, de dato 17 mei 1828 no. 12, (staatsblad no. 41,) en die bij art. 1 § *a*, *b*, *c* en *d*, en art. 3 van het besluit van gemelden Kommissaris Generaal, de dato 26 junij 1829 no. 20, (staatsblad no. 55).

Extract enz.

Accordeert met voorschreven register.
De adjunct Secretaris,
VAN OLPEN.

Buitenzorg, *den 31sten julij 1830.* (No. 35.)

Gelezen enz.

Is goedgevonden en verstaan:

1°. Provisioneel te bepalen, dat alle koffij, oorspronkelijk van zoodanige landen, ten opzigte van welke de verpligte levering van dat product aan het Gouvernement bij art. 111 van het reglement op het beleid der regering, is opgeheven, uitsluitend zal moeten worden vervoerd naar *Batavia*, vergezeld van behoorlijke bewijzen van oorsprong, door den assistent resident van *Krawang* te verleenen; zullende bij gebreke van dien, alle dusdanige koffij, bij ontdekking, ten behoeve van den lande, worden verbeurd verklaard.

2°. Enz.

Extract enz.

Accordeert met voorschreven register.
De adjunct Secretaris,
VAN OLPEN.

Door Zijne Excellentie den Gouverneur Generaal over Nederlandsch Indië, zijn de volgende dispositiën genomen:

BATAVIASCHE SCHUTTERIJ.

BENOEMD.

Tot 2den luitenant, de serjant *P. A. Evers*, en zulks in plaats van den 2den luitenant *L. Steitz*, op deszelfs verzoek als zoodanig honorabel ontslagen.

MILITAIR DEPARTEMENT.

GEPENSIONEERD.

De zich thans tot herstel zijner gezondheid, met verlof in Nederland bevindende, onder-inspecteur der 2de klasse, *J. B. Geniets*, en

De tweede luitenant bij de 18de afdeeling nationale infanterie, *W. Odenwijlder.*

ONTSLAGEN.

De adjunct inspecteur de 2de klasse, *J. de Kolf.*

IN-OFFICIEEL GEDEELTE.

EUROPESCHE BERIGTEN.

NEDERLAND.

BRUSSEL, *den 5den februari jl.*

In *de Bij*, een dagblad van Huij leest men het volgende: »Den 14den januari, des avonds ten 6 ure, vertrok zekere *Pérou*, bode van Tinlot, uit het Dorp Terwagne, distrikt van Huij, zijn paard voor zich uit doende gaan; bij de laatste hegge van het dorp gekomen zijnde, ontsprong hem het paard en snelde, om vier wolven te ontwijken welke om eenen nabijzijnden koren molen waarden, het veld in, in welks midden zich eene geheel met sneeuw gevulde groeve van 5 tot 6 voet diepte bevond, en waarin het nederstortte. *Pérou*, het spoor van zijn paard volgende, vond het tot zijne verwondering geheel met sneeuw bedekt en de wolven bezig om het paard daarvan te ontdoen ten einde het te kunnen verslinden; zonder aan het gevaar te denken, hetwelk hij zelf loopt, en alleen het verlies van zijn paard in het oog houdende, hetwelk zijn eenig vermogen en zijne broodwinning is, springt hij in de diepte, weert de wolven met zijnen knuppel af, en met eenen krachtigen arm zijn paard grijpende, trekt hij het uit den afgrond, en slaat den weg in naar zijne woning, slechts een kwartiers uurs van daar gelegen, zich steeds tegen de wolven verdedigende die hunne prooi niet wilden laten varen en hem zonder ophouden vervolgden; drie uren bragt hij door om den weg af te leggen, [illegible] zijne woning gekomen, beginnen hem zijne uitgeputte krachten te begeven en dreigt hij, der verlossing nabij, te bezwijken, maar hij heeft de tegenwoordigheid van geest om zich aan de staart van zijn paard te doen voortslepen, hetwelk hem weldra gelukkig aan zijn huis brengt waar hem zijne vrouw en kinderen wachtten. *Pérou* is een oud militair, die verscheidene veltogten in dienst van Frankrijk heeft bijgewoond."

FRANKRYK.

PARYS, *13 maart jl.*

Bij het gouvernement zijn nieuwe rapporten ontvangen van den scheeps kapitein, kommandant der expeditie van Madagascar, deze rapporten sluiten zich aan de vroegere berigten van den 16den october ll., en zijn van den volgenden inhoud:

»De vijandlijkheden eenmaal begonnen moest men, ten einde het doel der expeditie des te spoediger te bereiken, de Ovas aantasten, op al die punten onzer vorige bezittingen op welke zij zich gevestigd en versterkt hadden. De scheeps-kapitein *Goubeyre* begaf zich derhalve met het fregat de *Terpsichore*, de transport korvet *la Nievre* en de gabarre *la Chevrette*, voor Foulpointe, alwaar de Ovas eenige verschansingen hadden opgerigt.

»Den 26 october verscheen het smaldeel op de reede. Den volgenden morgen, bij het aanbreken van den dag, nam elk der schepen den aan hetzelve aangewezen post en de aanval begon.

»Het vuur der schepen bragt weldra dat der op de kusten opgerigte batterijen aan het zwijgen, en noodzaakte de Ovas in wanorde terug te trekken naar eene meer binnewaarts opgeworpen schans. De kommandant der expeditie deed alstoen de troepen ontschepen, formeerde hen in kolommen en deed hen op de verschansing aanrukken. Zij werden door een schrootvuur ontvangen, hetwelk eenige manschappen deed sneuvelen. De Ovas kwamen in grooten getale uit hunne retranchementen te voorschijn, andere van dezelve hielden post achter de heiningen van sommige woningen. Er ontstond een levendig snaphaanvuur op alle punten, maar weldra bragten wij het vuur des vijands tot zwijgen, en onze troepen zich meester gemaakt hebbende van de batterij *de la Pointe aux Boeufs*, bleven aldaar in slagorde geschaard.

»De Ovas hadden 75 dooden en 50 gewonden; wij 11 dooden en 15 gewonden, van welken er den volgenden dag een is overleden. Onder de eersten bevindt zich de dappere Kapitein *Schoell*, die, tot de artillerie der marine behoorende, verzocht had de Afrikaansche soldaten te mogen aanvoeren.

»De vijand zich op geen punt meer vertoonende, zoo werd te elf ure bevel aan de troepen gegeven, om naar de schepen te rug te keeren. De schepen behielden den geheelen dag, de door dezelve tot den aanval genomen positie.

»Den 28sten october, des avonds, verliet het smaldeel Foulpointe, en opgevaren zijnde tot Tatingue, alwaar de kommandant 80 man van het aldaar gelegen garnizoen, tot versterking der landingtroepen opnam, kwam het den 3den november voor de punt van Larrée andermaal ten anker liggen.

»Den volgenden morgen begonnen de schepen, die zich daags te v[illegible] het vuur, hetzelve onderhoudende tot dat het door de Ovas bezette fort eene genoegzame bres vertoonde. De troepen gingen alstoen over in de sloepen, die hen aan land moesten brengen. Op het oogenblik van zich te verwijderen, zwoeren mariniers en soldaten luidkeels, *den jaardag des Konings van Frankryk waardiglijk te zullen vieren*, en onder het herhaald gejuich van *Leve de Koning!* streefden zij naar de kusten, welke zij weldra bereikten, onder aanvoering van den Kapitein *Despagne*; tot eene eerste palissade, op ongeveer 200 pas van het fort gekomen, wilde een vijftigtal Ovas, aldaar achter een retranchement verborgen, hen den doortogt betwisten, doch zonder langen tijd stand te houden tegen ons snaphaan-vuur en granaten. Dit eerste staketsel werd al spoedig onder den voet gehaald, en de post verlaten door de Ovas, die de vlugt in het groote fort moesten nemen.

»Deze eerste zwarigheid overwonnen, rukten onze troepen ook op het fort aan. Op omtrent veertig pas der wallen gekomen, werden zij door drie kanon schoten met schroot begroet, en eenige onzer manschappen daardoor gewond. Nu gaf de Kapitein *Despagne* het bevel om storm te loopen. Op dit onver-

vlucht hevel vliegt de Luitenant *Baudson*, aan het hoofd van den regter kolom, naar eene der poorten, en rukt met zijne soldaten, ondanks eene hagelbui van kogels, tot binnen in het fort, alwaar hij, met wonden bedekt, te midden der vijanden nederstort. De tweede Luitenant *Larevanchere*, die den linker kolom aanvoerde deed evenzeer aan den anderen kant eenen zoo geweldigen aanval dat ook deze linker kolom zich reeds op de wallen bevond, alvorens de vijand zijn geschut ten tweede male had kunnen laden.

» De Ovas, die tot hiertoe eenen dapperen tegenstand hadden geboden, hunne hoofden en de dapperste onder hen hebbende zien vallen, en bovendien het vruchtelooze hunner pogingen ontwarende, werden thans slechts op de vlucht bedacht. Zij ontruimden het fort en weken langs de noordkust in het dichte woud. Door onze reserve nagejaagd, verloren zij nog veel volks op de vlucht. De *Chevrette*, die op dit oogenblik begon te vuren, bragt hun ook nieuwe verliezen toe.

» Ten twaalf ure des middags stapte Kapitein *Gourbeyre* aan wal, en deed hij de Fransche vlag op het fort der Ovas hijschen. 's Konings gezondheid werd met geestdrift gedronken, door de dapperen die zich beroemden den jaardag van hunnen Vorst met eene overwinning gevierd te hebben.

» De vijand heeft 119 dooden op het slagveld gelaten, waarvan 45 in het fort naast hun geschut of in de bres gesneuveld zijn. De gevangenen, door ons ten getale van 17 bemagtigd, verzekeren dat een aantal der gewonden in het bosch gestorven is.

» Acht stukken geschut, 700 pond kruid, eenige geweren en sagaijen, benevens eene kudde van 250 ossen zijn in onze handen gevallen.

» Wij hebben niet meer dan negen gewonden, waaronder slechts een doodelijk getroffenen. Den dapperen Luitenant *Baudson* hoopt men nog te zullen behouden.

» Eene overeenkomst, bij welke Frankrijks regten formeel erkend worden, is tusschen den Kommandant der expeditie en de zendelingen der Ovas getroffen. Deze laatsten zijn daarmede naar Ermina vertrokken, om de bekrachtiging der Koningin te verzoeken. In afwachting der ratificatie, welke voor den 31sten december plaats moest hebben, zijn de vijandlijkheden op alle punten gestaakt, en worden de Fransche schepen, even als te voren, in de onderscheiden havens der Ovas toegelaten.

MENGELINGEN.

DE ZIJDEHANDEL.

Reeds van zeer vroege tijden was de *Persische Zijdehandel* van groot belang, en wij kunnen te dezer gelegenheid niet voorbijgaan aan te merken, dat dezelve alleszins onze bijzondere opmerking verdient, naardien, op zich zelve beschouwd, de legging des lands wezenlijke en zeer groote hinderpalen tegen eene voordeelige zijdeteelt scheen te moeten opwerpen. Immers, wanneer wij onze aandacht vestigen op dit wijd uitgestrekte rijk, weleer de zetel eener Heerschappij die geheel het westelijk Azië omvatte, doch thans door verwoestende oorlogen zijne bevolking tot op de helft verminderd ziet, en hetwelk, volgens zijne natuurlijke begrenzing, ten noorden aan de Kaspische zee, ten oosten aan de gebergten Imaüs, Paropamisus en aan den Indus; ten zuiden aan de Indische zee en aan den Perzischen golf; ten westen aan de Tigris en het Armenisch gebergte, en eindelijk ten noordwesten aan den Kaukasus gelegen is, en dus inwendig eene der merkwaardigste bergvlakten insluit, doch die op vele plaatsen, wegens hare hooge en derhalve koudere ligging weinige vruchtbaarheid, en vooral wegens aldaar heerschende schaarste van regens, slechts geringe plantgroeijing kan opleveren; wanneer wij dit alles oplettend gadeslaan, moet het onze bewondering wekken dat de Perzische zijdehandel tot eenen zoo hoogen trap van bloei en volkswelvaart zich hebben kunnen verheffen. Dan ook het Perzische rijk kan als getuigen optreden, hoe vernuft en onvermoeide vlijt de grootste, door de natuur zelve hen tegengestelde, zwarigheden weten te boven te komen. Ofschoon dan ook Perzië moet beschouwd worden als een ongunr hooge bergtop, 4 à 5 duizend voet boven het zeevlak liggende, en welks bodem, in stede van vruchtbaarmakende bronnen en waterleidingen, salpetermeren en zoutpoelen oplevert, zoo hebben echter de werkingen van den menschelijken geest hier alle hinderpalen overwonnen. De waarlijk groote ZOROASTER, op grond der lessen van eenen der meest werkdadige wijsgeren der Oudheid, met geestdrift voor de verbetering en beoefening des landbouws bezield, leidde der Persen opmerkzaamheid, tijdens en na hunne oude koningen en zelfs nog onder sommige Sophi's, op de groote aangelegenheden van den landbouw; leerde hen deszelfs onderscheidene takken, met betrekking tot die verbeteringen, kennen, en zijne pogingen metterdaad door de gelukkigste uitkomsten bekroond ziende, verspreidde hij de grootste zegeningen over geheel het Perzische rijk. Het behoort niet tot ons plan alle de bijzonderheden van zijnen weldadigen invloed te doorloopen; wij bepalen ons hier slechts tot de zoodanige, als met den zijdehandel in betrekking staan.

Dat reeds vóór Zoroaster de zijdeworm in Perzië bekend zij geweest, en van deszelfs spinsel een nuttig gebruik gemaakt kan zijn, zal door ons niet worden betwist; maar, dat hij de voornaamste grondlegger was van de meer huishoudelijke aankweeking van dit insekt en van deszelfs grooter voortteeling door tusschenkomst van menschelijke zorg en oplettendheid, kan, onzes achtens, niet wel in twijfel worden getrokken. Tot betere bereiking van dit doeleinde werden, te regt, de Perzische provinciën aan de Kaspische zee, als de meest geschikte gewesten tot deze teelt beschouwd. Onafzienbare met moerbeiboomen beplante vlakten leveren aldaar voor den zijdeworm een zoo overvloedig voedsel op, dat die teelt aldaar voor eene der belangrijkste op den aardbol mag gehouden worden. De provincie Ghilan levert de schoonste zijde op, als welke om hare zachtheid en fijnte zelfs boven de Chinesche wordt geacht; daarop volgt die van Scherivan en Erivan, terwijl de Astrabatsche voor de minste in kwaliteit wordt gehouden. De Ghilandsche zijde heeft van eigenlijken aart eene gele kleur, doch Ghilan levert ook nog witte en zilververwige zijde op, die tot zeer hooge prijzen wordt betaald. In het begin der 18de eeuw bragt alleen dit gewest jaarlijks meer dan 5000 balen van die kostbare zijde voort, die, in vroegere tijden, naar Turkije en de Levant werd verzonden. Deze regtstreeksche handel open vervoerhandel door Turkije verzekerde aan dit rijk zeer aanzienlijke voordeelen; dewijl echter het winstgevende van dezen handel, zoo wel in Persië als in Rusland den na-ijver wekte, zocht men middel om denzelven ten aanzien van Turkije te besnoeijen. Inzonderheid onder Czaar PETER *den grooten*, steeg deze na-ijver tot eene aanmerkelijke hoogte in het Moskovische rijk. De geschiedenis leert het, welk eenen magtvollen invloed de vóórlichting der Hollanders op de ontwikkeling en bevordering van Rusland's grootheid en roem gehad hebben. De bestendige uitbreiding welke onze noordsche en oostzeesche handel met en door dat rijk verkreeg, en het belang hetwelk voor ons er in gelegen was, om alle mogelijke takken van den Russischen handel ook met den onzen in verbinding te brengen, ten einde aan onzen toenmaligen wereldhandel meer en meer voedsel te verschaffen, was dan ook de natuurlijke oorzaak dat het der Hollandsche doorwrochte handelkennis en scherpzinnigheid in alle vakken van handelsbedrijf niet ontgaan kon, van dezen tegen het Turksche rijk ontstanen Perzischen en Russischen na-ijver een gepast gebruik te maken, ten einde, onder de bevordering van beider bedoelingen, ook voor zich zelven een aanzienlijk deel in de voordeelen ven den Persischen zijdehandel te gewinnen. Deze zijde werd op kameelen van Ormus over het gebergte naar Rusland vervoerd; tot dezen togt werden 90 dagen vereischt, en ieder kameel kon niet meer dan met twee balen worden beladen. Tot het vervoeren van 4000 balen zijde was derhalve eene karavaan van 2000 kameelen benoodigd. De kameel vracht, als ook het loon van derzelver drijven, worden per dag berekend, door welk een en ander de prijs dezer zeer hoog kwam te staan. De Hollanders bragten den Czaar de groote voordeelen onder het oog, die door middel van het vervoer over de Kaspische zee naar de Wolga konden worden verkregen; vooral naardien de provincie Ghilan, die zoo als wij reeds zeiden, de beste zijde oplevert, zoo nabij dezen zeeboezem is gelegen. Met twee balen werd daarvan eene proeve genomen, en het bleek dat de transportkosten nog geene *tien* Hollandsche guldens hadden bedragen. Weldra breidde de zijdehandel langs dezen weg zich aanmerkelijk uit. Aan de Persische en Armenische kooplieden werd insgelijks vrijdom verleend, om van denzelven gebruik te maken, waarbij onze landgenoot Lodewijk Fabricius door den Czaar als buitengewoon boodschapper naar Persie werd gezonden om hem daarvan kennis te geven. De uitvoer op Rusland bedroeg in sommige jaren tot 8000 balen, van welke kwantiteit het meerder deel voor Hollandsche rekening werd opgekocht

Ook *China* levert eene groote hoeveelheid zijde op, die uithoofde harer fijnte en witheid zeer geroemd is. De meeste en beste soorten zijn die van de provinciё Nanking en Tschejekiang, en ofschoon China zelf veel daarvan verbruikt, is de uitvoer op Europa alles behalve onbeduidend. In vroegeren tijd was, in onze betrekking met Japan, onze zijdehandel met Tonkin van zeer groot belang, en er bestaat eene gegronde hoop dat wij op nieuw een aanzienlijk aandeel in dezen Handel zullen verkrijgen, althans wanneer wij ons niet eeuwig bij den ouden slender willen houden, maar oplettend gadeslaan wát door anderen tot het drijven van eenen voordeeligen Handel met China wordt in acht genomen.

De *Bengaalsche* zijde wordt, over het algemeen genomen, door velen als van gelijke fijnte met de Chinesche geacht. Zij wordt in groote hoeveelheid te Casembazar gevonden, en ook wij dreven vroeger in deze zijdesoort eenen aanzienlijken handel. Sedert echter Bengalen geheel en al onder de heerschappij der Engelsche is gekomen, hebben deze de Chinesche zijde verdrongen, en in dezen Handel eene groote omwenteling te weeg gebragt, van welke het hier, meenen wij, niet ten onpas zijn zal, het geschiedkundige iets breeder te ontvouwen.

Het *Britsche rijk* in Europa levert, op zich zelven, geene grondstoffen voor zijde-fabrijken op. Maar toen, bij toenemende weelde, de kleederdragt in zijden stoffen ook in dat land in zwang geraakte, werd daardoor in hetzelve de aanleg tot eenen zijdehandel, en vervolgens ook die tot eene zijdemanufactuur geboren. Het vroegste tijdperk daarvan rekent men in de 15de eeuw te zijn geweest. Vóór de regering van *Edward III.* bestonden er in Engeland geene andere zijdefabrijken dan die van zijden linten. Van dit tijdsgewricht tot op *Hendrik V.* werden onderscheidene bepalingen vastgesteld, die tot aanmoediging van dezen nijverheidstak betrekking hadden. Onder *Jacobus I.* werden, ten jare 1620, zijdewinders, wevers, verwers, enz., van buiten 's lands ontboden, om fabrijken voor breede zijde stoffen op te rigten. Hierbij was het de natuurlijke bedoeling, de tot dus verre nog slechts bestaan hebbende zijdelint- of dus genaamde *smalle* weverijen, tot *breede*, of tot voor kleederdragt geschikte zijdestoffen-weverijen uit te breiden. Zoo wel de aanmoedigende belooningen, als het toenemend vertier waren oorzaak, dat in weinige jaren, meer dan 50,000 menschen in dit bedrijf bestaanmiddelen en welvaart verkregen. Geen wonder, voorwaar! dat een zoo gelukkige

uitslag bij laatstgezegden Koning, en bij diens opvolger *Karel I.* den wensch deed ontstaan, om, ware het mogelijk, bij het aankweeken van moerbeziënboomen en voorspoedige vermenigvuldiging van zijdewormen, eene eigene Engelsche zijdeteelt te vestigen. Onderscheidene oordeelvellingen, zoo met opzigt tot de keuze ter lokale aanplanting der boomen, als ten aanzien der behandeling van het insekt, hadden diestijds plaats; edoch, dewijl die tot een zoo vroeg tijdperk behooren, en deswegens ons latere ervaringen bekend zijn, kunnen wij ze met stilzwijgen voorbijgaan, en alleenlijk daarvan, op het voetspoor der geschiedschrijveren, vermelden, dat de daarop gegronde bemoeijingen mislukten.

Ten jare 1629 verleende *Karel I.* patent aan eene vereeniging van zijdewinders, hetwelk, met zonder reden, in het jaar 1661 vernieuwd werd, alzoo in dat jaar bleek, dat alleen door dit bedrijf aan 40,000 menschen de middelen van bestaan werden verschaft. Men begreep dan ook dat, ten einde meer op den duur dezen nijverheidstak te helpen bevorderen, de invoer der Tramzijde, en van alle gedraaide zijde, grover dan die der 3de Bolognezer soort, als ook van alle uit Persië, de Oost-Indiën en China afkomstige zijde, moest verboden worden; zoo als dan ook metterdaad dit verbod in 1701 plaats greep. Hoe staatshuishoudkundig deze maatregel ook door velen werd geacht, zoo was dezelve echter nadeelig voor de bevordering der kunstweverijen, want de Tramzijde was alleen tot den inslag te bezigen, terwijl tot de ketting de zijde uit Italië moest ontboden worden. Deze fabrijkbehoefte echter verstrekte ten spoorslag aan eenen nieuwen tak van nijverheid.

Zeker Londonsch koopman, Thomas Lombe, begaf zich ten jare 1719 naar Piemond, met oogmerk om aldaar achter het geheim te komen van de werktuigkundige zamenstelling der Italiaansche zijdemolens. Na een langdurig verblijf gelukte hem dit. In Engeland terug gekomen, verwierf hij zich een patent, en rigtte te Derbij in Derbijshire eenen zijde molen op naar Italiaansche wijze. In later tijd is deze molen het eigendom der Engelsche Oost-Indische Kompagnie geworden. Het gebouw is van zeer grooten omvang, en zes verdiepingen hoog. De werktuigkundige toestel bevat niet minder dan 26,586 raderen, die gezamenlijk 97,746 bewegingen volvoeren. Een groot waterrad, hetwelk zich driemaal in eene minuut omwendt, brengt deze bewonderenswaardige machinerie in werking, en levert bij elke omwenteling 73,726 ijards, dus in eene minuut 221,178 ijards, of ellen, zijdegaren. De hier voor rekening der Oost-Indische Kompagnie gevonden wordende zijde, is Bengaalsche. Zij is of ruw en nog zonder eenige kunstbewerking te hebben ondergaan, of naar Italiaansche wijze van de cocons of poppenspinsels gehaspeld. Eerstgemelde soort, sedert onheugelijke tijden bij de inboorlingen in gebruik, wordt Bengalsch-gewondene genoemd, ten einde haar van die naar de, in lateren tijd ingevoerde, Italiaansche manier te onderscheiden, welke laatstgemelde als nu den naam van Filatuurgewondene heeft verkregen. Daar nu de Bengaalschgewondene zijde slechts tot knoopen, of strikken, tot naaijen en andere kleine handwerken gebezigd kan worden, had de Engelsche O. I. Kompagnie geen ander uitzigt om dit nieuw verworven produkt tot eenen gewigtigen handelstak te herscheppen, dan door in Bengalen de Italiaansche wijze van bewerking intevoeren. Dit geschiedde echter niet zonder eene ernstige tegenkanting der Londonsche zijdehandelaars, die door deze maatregel hunnen Handel met Italië zagen verkort.

In het jaar 1772 werd de eerste Filatuur-gewondene zijde uit Bengalen in London ingevoerd. De verdere voortgangen van dezen nieuwen tak van nijverheid in Bengalen kunnen worden opgemaakt uit het hier volgende uittreksel van eenen brief, geschreven van Fort St. George in dato 9 mei 1792:

» Hier zijn acht zijdefactorijen, welke aan de Engelsche Oost-
» Indische Kompagnie in eigendom toebehooren; in ieder filatuur of factorij vinden, naar mate van derzelver uitgebreidheid, 3000 a 10,000 menschen bezigheid; rekent men daarbij de moerbeziënplanters, de oppassers der zijdewormen, enz, zoo mag het getal van werklieden, als mans, vrouwen, en kinderen, op iedere filatuur of factorij, op 10,000 a 40 000 worden begroot."

De hoeveelheden van zijde, die van 1781 tot 1800, in Groot-Brittanje zijn ingevoerd geworden, bedragen jaarlijks, gemiddeld berekend, aan ruwe zijde uit Bengalen 442300, uit China 157,235, uit Italië 236,029; gedraaide zijde uit Italië 290,063, te zamen 1,225.627 ponden. Van de Italiaansche gedraaide zijde kwam ongeveer de helft uit Piemont, het overige van Bergamo, Bologna, Brescia en de staten van Venetië. In de vier jaren van 1807, 1809, 1812 en 1816, werden nog aan ruwe zijde ingevoerd van Bengalen 2,428,764, van China 321,064 en van Italië 1,002,058 ponden.

Van Bengaalsche filatuur-gewondene zijnde werden, van 1772 tot 1804, meer dan 8½ milioen ponden ingevoerd, en van Bengaalsch-gewondene zijnde twee derde gedeelten minder. In 1794 verloor echter de Engelsche O. I. Kompagnie, zoo door de, wegens groote aanvoeren ontstane, lage prijzen, als ook door de toenmalige omstandigheden van den oorlog, een kapitaal van meer dan 6 tonnen gouds. Uit vrees voor grootere verliezen, en om het belang van bij verderen toevoer tevens voor duizenden van menschen in Engeland dezen zoo belangvolle nijverheidstak uittebreiden, en dien op duurzamer voet te bevestigen, vatte de Kompagnie het denkbeeld op, om te beproeven of men de Bengaalsche zijde niet, op Italiaansche wijze, tot Organzijnzijde zoude kunnen verwerken.

Na met zaakkundigen hierover beraadslaagd te hebben, werd de Engelsche kompagnie gewaar, dat ook de tot Organzijn zijde bewerkte Bengaalsche ruwe zijde tot de scheering voor zijdenlintweverijen zoude aan te wenden zijn. De te dien einde genomene proeven beantwoordden aan de verwachting. Wel is waar, verscheidene zijdehandelaars bragten deswegens hunne voorstellingen in, en beweerden, onder anderen, dat de nieuwe Bengaalsche-Organzijn-zijde slechts tot weinige artikelen kon worden gebezigd, en het er verre af was, dat zij in alle de fabrijkmatige bewerkingen der zijde-manufactuur de Italiaansche zijde zoude kunnen vervangen, doch de zaak werd van te veel belang geacht om die te laten varen, en toen, bij vervolg van tijd, de Engelsche zijdehandelaars de inzigten der kompagnie beter leerden kennen, schonken zelfs velen hunner, reeds in het jaar 1796, daaraan hunne volkomene goedkeuring. Deze belangrijke bijval ter voortzetting van den gezegden nieuwen nijverheidstak, gaf dan ook aanleiding daartoe, dat de kompagnie voor den invoer eener betere kwaliteit van ruwe Bengaalsche zijde zorg droeg, zoo dat de daaruit vervaardigde Organzijn alle voldoening gaf. Niet slechts bepaalde zich nu het gebruik dezer zijde tot scheering bij de zijden-lintweverijen, maar het werd ook ter vervaardiging van taffen, zakdoeken en andere zijden stoffen aangewend; zelfs waren onderscheidene zijdewevers van oordeel, dat de Bengaalsche Organzijn tot deze oogmerken niet slechts goedkooper, maar ook beter dan de Italiaansche was.

Bij dit alles kunnen wij niet nalaten met bewondering op te merken, hoe eene wezenlijke, wel geplaatste vaderlandsliefde, gepaard gaande met de zucht om aan het vaderland gestadig nieuwe welvaarts-bronnen, aan deszelfs bewoners voortdurend nieuwe bestaanmiddelen, nieuwe takken van handel en nijverheid te schenken, ook altijd de weldadigste en zegenrijkste uitkomste daarstelt. De invoer der zijdeteelt en het bewerken der zijde op Italiaansche wijze, in Bengalen, verschaften in dat land aan meer dan 150,000 menschen de middelen tot hun bestaan. Gedurende eene reeks van jaren trok daarvan de Engelsche O. I. kompagnie onberekenbaar groote voordeelen. Deze omstandigheid gaf aanleiding tot eene groote uitbreiding der zijde-fabrijken in Engeland, en het zijde winden schonk aan duizende menschen geluk en welvaart. Waarlijk, wij mogen op onze heerlijke en zoo onschatbaar vruchtbare Oost- en West-Indische bezittingen wel wat meerder het oog vestigen, om de Engelschen hierin na te volgen. Wij hebben de zelfde gelegenheden, denzelfden invloed van Handel, dezelde lokale geschiktheden en middelen voor fabrijken, en hoe zouden niet langs dezen weg de inkomsten en de rijkdom van voortbrengselen onzer overzeesche bezittingen vermeerderd worden, terwijl de mogelijkheid van uitvoering toch wel niet ligt door iemand zal worden betwist.

Onder den naam van *Levantsche zijde*, worden in Europa alle zoodanige soorten van zijde verstaan, als welke men door den Levantschen handel van Aleppo, Tripoli, Saide, Smirna, Constantinopel, Salonika, eenige eilanden van den Archipel enz. verkrijgt. Hier onder bevinden zich dan ook vele soorten van Persische zijde, die door de karavanen naar die havens gebragt worden, en van welke wij, boven, reeds eenige soorten hebben opgegeven. Ook zelfs van Bengalen wordt de zijde over Bagdad en Bassora naar Aleppo, als ook naar Damaskus vervoerd. Van Saide ontvangt men voornamelijk Chouf of Choufet zijde, ook Barutine, Tripoline en Saydavi. De Bajas of Pajasse zijde is eene zware zilverkleurige zijde van Haleb, die voornamelijk dienstig is voor de goud- en zilver-galon fabrijken te Genua en Lyon. De Tripoline is eene goede ruwe witte zijde uit Sirië, die naar Marseille, Genua en Livorno verzonden wordt, en die tot de zelfde einden als de Castravane wordt gebezigd. De Choufet-zijde is fijner dan de Tripoline, neemt, even als de Siciliaansche en als die van Messina, eene zeer schoone kleur aan, en wordt vooral tot het vervaardigen van zijden stoffen aangewend. De Barutine, uit den omstreek van Barut, is of wit of citroengeel. De witte soort gaat inzonderheid naar Lyon, waar zij tot zware stoffen en boorden dienen moet; de gele wordt voornamelijk naar de kusten van Barbarije gezonden. Satalia noemt men eene soort naar den naam dier, aan de Karamansche kust in klein Azië, gelegene plaats; zij is minder in kwanteit dan de Barutine, en wordt gedeeltelijk naar Lyon en naar de Barbarijsche kust, maar voornamelijk naar Turkije verzonden. Saydavi is eene ligte soort van Syrische zijde die vooral tot galons wordt gebezigd.

In Constantinopel, alwaar insgelijks eene groote zijde-handel plaats heeft, vindt men ook vele Brussia-zijde uit klein Azië, ook Adrianopelsche en Bulgarische zijde. Die van Brussia is de beste, en van deze soort zijn dikwerf in Constantinopel groote voorraden aanwezig. Meestal is deze zijdesoort wit, fijn, en zeer zacht. Niet slechts worden met deze zijde de talrijke zijdefabrijken van een gedeelte van Azië, Constantinopel en het eiland *Chio*, *maar ook nog die van Haleb* en Damaskus verzorgd, hetwelk echter niet verhindert, dat van dezelve dikwerf jaarlijks met Europesche schepen nog voor eene geldswaarde van circa twee tonnen gouds naar Europa wordt vervoerd. De Franschen hebben te Brussia een eigen handelshuis, en de Engelschen zenden derwaarts hunne Factors om de voor hunne fabrijken benoodigde Brussia-zijde op te koopen, en zelfs komen kooplieden van Algiers en Tunis naar die stad, om aanzienlijke inkoopen te doen.

De heerlijke omstreken van Nicodemie en Nicea, de gewesten tusschen den Olympus en de zee van Marmora, zijn met witte moerbeziënboomen, die met de teederste zorg en oplettendheden worden gekweekt, als overdekt! Te Adrianopel bevinden zich eene menigte van zijdemolens, op welke de zijde uit de omliggende landstreek, als ook uit Bulgarie, bereid wordt. De beste zijdesoorten komen van Zagora, Tschirpan en Kizanlik; de tweede soort van Haskin of Haskeni, en wel meestal in kortere strengen. Vóór den laatsten Russisch-Turkschen oorlog is deze zijde voor den handel van Constantinopel van groot belang geworden; en wel bijzonder sedert vele inwoners van Brussia zich aldaar gevestigd, de kweeking van

den moerbezienboom bevorderd, en de zijdeteelt tot eenen aanzienlijken tak van welvaart opgevoerd hebben. Aan de andere zijde der Donau is deze teelt minder voorspoedig, zoo als ook in de Krim, doch zij wordt aldaar door de Russische Regering op alle mogelijke wijze ondersteund, en verkrijgt allengskens eene grootere uitbreiding. In vele omstreken van den Kaukasus, vooral in de, aan de Russische heerschappij onderworpen, landen van Imirette, van Kastalinien en Kachet, wordt door de inwoners zelven vele ruwe zijde gewonnen.

In Salonika wordt meerendeels Thessalische zijde verkocht, van welke het kanton Zagora de grootste hoeveelheid opbrengt. Dit kanton bestaat uit 24 dorpen; het klimat is aldaar zoo zacht, de lucht zoo zuiver, dat in dit gewest de zijdewormen in kamers, die aan alle zijden open zijn, geteeld worden. Jammer slechts is het, dat de inwoners hier geene genoegzame oplettendheid in acht nemen, met opzigt tot de soort van moerbeziebladen met welke zij de zijdewormen voeden; alsook dat zij zich nog geene goede behandeling en bewerking der zijde hebben eigen gemaakt; ware dit zoo, dan voorzeker zoude hun produkt tot de allerschoonste zijdesoort kunnen worden opgevoerd.

De zijde, die in den Archipel, meestal op de Grieksche eilanden, gewonnen wordt, is meest bekend onder den naam van Turksche zijde. De gezegende omkeer nu laatstlijk tot het herstel van dien klassieken bodem, en zoo wij hopen, tot dat van het geheel aloude Griekenland, plaats gegrepen hebbende, geeft regt om ook de afschaffing dier, het aandenken aan deszelfs vernedering met zich voerende, benaming te verwachten. Deze zijde ging echter ook veelal door, onder den naam van Levantsche zijde. De droevige gebeurtenissen en ontmenschte vernielingen door de barbaren op dien Heiligen grond gepleegd, zullen ongetwijfeld slechts weinige sporen van de, vroeger zoo zeer uitgebreide, Grieksche zijde-industrie hebben overgelaten, doch wij achten het niettemin geenszins ongepast, daarvan hier eene eenigzins breedere vermelding te doen.

Het, in eene golf der Middellandsche zee, tusschen Klein-Azie en Syrie gelegene, oudtijds wegens ongemeene vruchtbaarheid en zacht klimaat, wegens deszelfs vele praalgebouwen, en den aan Venus gestichten prachtvollen kostelijken Tempel beroemde, sedert 1571 aan de Turken onderworpene, eiland Cyprus had voormaals eene voortreffelijke en zeer uitgebreide zijdeteelt, uit welke eene aanzienlijke hoeveelheid witte zijde naar Marseille, Nimes, Lyon, Venetie en Genua, en vele gele zijde naar Constantinopel verzonden werd. De uitvoer daarvan heeft meermalen jaarlijks 20,000 balen, elke van 300 ponden, en derhalve zes millioen ponden gewigts bedragen. De voornaamste markt voor deze zijde is Famagusta. Ook maakt de vlokzijde een deel van dezen Handel uit. De natuurlijke witte zijde wordt omstreeks Famagusta en de ommestreken van Carpasso gewonnen; zij is de fijnste soort. De zwavelkleurige en lichtgele komt van Cytherea, en de donkere en oranje gele van Paso. Men koopt aldaar de zijde zoo als die door de landlieden ter markt wordt gebragt; namelijk, ongezuiverd. De commissionair, echter, laat haar voor rekening zijner committenten, voor de afzending zuiveren, hetwelk een afval van 12 à 15 pCt. te weeg brengt.

Het, zoo rampzalig door de Turken schier uitgemoorde, heerlijk eiland Chios, of Scio, beoefende de zijdeteelt als één der voornaamste takken van deszelfs volksbestaan. Deze teelt maakte den grootsten rijkdom van het eiland uit, terwijl de daaraan verknochte bezigheden meestal door de Grieksche vrouwen en kinderen werden verrigt. Zelfs in de tijden hunner grootste verdrukking beliep de jaarlijksche zijde-opbrengst dezer eilanden nog dikwerf tot 30,000 ponden. Het eiland had ook eene menigte eigene, voortreffelijke, zijde-fabrijken, als ook fabrijken voor fluweel, damast enz. welke goederen van hier eenen zeer grooten aftrek hadden op Azie, Egypte, de Afrikaansche kusten enz.

Op het eiland Tenos, één der beroemde Cycladische eilanden is de zijde het hoofdprodukt van deszelfs volksbestaan. Zij wordt aldaar in groote hoeveelheid gewonnen, en schier ongeloofbaar is het, met welk eene teedere zorg en oplettendheid de zijdewormen er door de vrouwen en meisjes verpleegd worden. Zij breiden van deze zijde, kousen enz., welker sterkte en duurzaamheid nergens wordt overtroffen. De vrees, welke men voedt, dat de invoer dezer gebreide kousen de Europesche fabrijken te veel zoude benadeelen, is oorzaak dat zij veelal in den handel zijn onbekend gebleven.

De zijde van Therma, Lino, Zea, (of Zia) acht men de voortreffelijkste te zijn van den geheelen Archipel; die van Andras, Caristo, Volo enz., is van minder deugdzame kwaliteit, en dient alleen tot het vervaardigen van vloerkleedjes enz. Meer geacht is de zijde van Samos, doch deze komt slechts weinig voor. De Candiasche zijde, (of die van het eiland Candia) vindt als naaizijde eenen grooten aftrek op Lyon.

De *Italiaansche* zijdesoorten zijn zeer onderscheiden. Een groot gedeelte dezelve is van voortreffelijke kwaliteit, en, over het algemeen genomen, voor de Europesche fabrijken ook onontbeerlijk. In weerwil der zoo schoone luchtstreek wordt in Italië de zijdeteelt geenszins allerwege met die behartiging beoefend, welke zij zoo zeer verdient. Het Apenijnsch gebergte, een groot deel van het Genuesche, de zee-kusten, de campagna di Roma, de omstreken van Livorno, Pisa, en een groot gedeelte van het koningrijk Napels zijn nog zonder zijdeteelt.

De plaatsen waár voornamelijk deze nijverheidstak en de daaruit voortvloeijende Handel gedreven worden, zijn het Piemonteesche, het Milaneesch, de omstreken van Bergamo, Vicenza, Verona, Reggio, Modena, het Parmesaansche, Romagna e Marca Anconitana, ook Florence, Etrurië en Lucca, Calabrië en een gedeelte van het eiland Sicilië.

Van alle deze zijde-soorten is de Piemonteesche Organzijn-zijde de fijnste en voortreffelijkste; zij heeft eenen zeer schoonen glans, en wordt ook het beste toebereid. Het Parmesaansche levert 700,000 en Nizza 200,000 ponden zijde jaarlijks op. Die van Novie wordt wegens hare fijnte, gladheid van draad en schoonheid van kleur zeer geroemd, en zelfs veelal met de Chineesche zijde van gelijke waarde geacht. In Terra di Lavoro heeft men de gewoonte drie malen in het jaar zijdewormen te teelen, van welke echter de eerste teelt het beste produkt oplevert. In 1784 stichtte de toenmalige koning van Napels te Reggio een groot gebouw tot eene kweekschool ter aanleering van het haspelen en spinnen der zijde op Piemonteesche wijze, en ofschoon deze stichting niet zonder min of meer gewenschte uitwerkselen op de verbetering dier bewerkingen gebleven zij, zoo is dezelve in latere jaren weder komen te vervallen. De geldswaarde der jaarlijks uit Sicilie uitgevoerd wordende zijde, wordt op 2½ millioen Scudis geschat.

De zijde, die in *Spanje* gewonnen wordt, heeft eene groote overeenkomst met de Italiaansche. De voornaamste kultuur heeft plaats in de zuidelijke provinciën, als Granada, Valencia, Murcia, zoo ook in de Sierra Morena, en Arragonien en op het eiland Majorca. In 1762 bedroeg de zijde-inzameling in Spanje, in slechts vier provincien 1,820,000 ponden. Zij is echter sedert merkelijk verwaarloosd, zoo als het dan ook, over het algemeen, bedroevend is dat een zoo heerlijk vruchtbaar, met het weldadigst klimaat begunstigd, met de grootste zegeningen der natuur overladen land, in alle de vakken van menschelijke nijverheid nog zoo verre bij andere Europeesche volkeren ten achteren is.

En hoe konde ook niet in *Portugal* de zijdeteelt zijn uitgebreid geworden! Dat land kan ongetwijfeld van dit produkt jaarlijks voor millioenen schat opleveren, dewijl deszelfs luchtsgestel en bodem daartoe de heerlijkste gelegenheid aanbieden. Hoe ongemeen gunstig daarvoor is niet de Provincie Minho gelegen? waar zijn thans de millioenen moerbeziënboomen die eenmaal Tra-los montes en Braganza overdekten? Diep gezonken Portugal, wanneer zal toch eens over uw waarlijk aardsch Paradijs en niettemin zoo ongelukkig land, een blijder dageraad opgaan?

Van de *Fransche* zijde hebben wij bevorens reeds gesproken. Deze blijft bij uitnemenheid voor de grootste uitbreiding geschikt, en zal die gewisselijk bereiken, althans wanneer, zoo als te verwachten is, regering van dat land de raadgevingen van den te regt beroemden Chaptal zal ter harte nemen.

In *Pruissen* heeft men ten alle tijde in de zijde-kultuur een groote belang gesteld, en is dezelve in dat rijk, over het algemeen genomen, beter dan in de overige gedeelte van Duitschland geslaagd. *Frederik de Groote* heeft het allereerst de zijdeteelt aldaar aangelegd, en die op alle mogelijke wijze aangemoedigd. Men berekent dat ten jare 1780 drie millioen moerbeziënboomen in Pruissen aanwezig waren. Tegenwoordig is in dat rijk die teelt nog aanmerkelijk toegenomen, en het laat zich aanzien, dat zij tot eenen hoogst aanzienlijken tak van volkswelvaart aldaar zal worden opgevoerd.

Hoe moet het ons bij dit overzigt van zijdeteelt en zijdehandel niet verbazen, wanneer wij de opsomming van zoo vele millioenen ponden zijde, als jaarlijks in zoo vele gedeelten der wereld worden voortgebragt, gadeslaan en daarbij overwegen, dat dit alles door slechts ééne soort van wormen, door de van slechts ééne soort van voedsel levende zijdeworm wordt gewrocht! Men berekent dat uit één once van deszelfs eitjes 40,000 nieuwe zijde-wormen voortkomen, en dat voor dit getal 900 à 1,000 ponden moerbeziën-bladen tot voedsel benoodigd zijn. Honderd volwassen moerbeziënboomen worden geschat 2,000 ponden bladeren op te leveren, zoo dat daarmede 80,000 zijdewormen kunnen worden verpleegd. Ook wordt nog berekend, dat het spinsel van 30,000 zijdewormen ongeveer twaalf ponden zijde voortbrengt. Hoe bewonderenswaardig is dan niet zulk eene huishouding in de natuur!

SCHEEPSBERIGTEN.

BATAVIA.

Aangekomen.

Aug. 6—schip *Mastora*, Said Halowie Habassij, van Soerabaija den 26sten juli.—bark *De Goede Intentie*, R. J. Thedens, van Samarang den 3den augustus. passagiers: de heeren C. Holliger en G. F. Eerhardt. —brik *Charlotta*, F. C. Faarup, van Patjitan den 27sten juli. —brik *Fatahilwahap*, Sultan Galip, van Samarang den 2den augustus.

Aug. 7—Zr. Ms. brik *Dourga*, luitenant ter zee der 1ste klasse D. A. A. van Jordaan, van Lampong-Tellok-Betong.—brik *Boeang Bessie*, B. Paijt, van Grissee den 17den juli.

Vertrokken.

Aug. 8—schip *Nederlands Nijverheid*, H. J. Bonn, naar Rotterdam, passagiers: majoor Madiol, kapitein Snellen, luitenants d'Aatan, Roque, Erpicom, Boquoi, Jaubert, 4 soldaten, de heer Baron von Busch, mevrouw de weduwe Auwerda en 3 kinderen.

SAMARANG.

Aangekomen.

Aug. 1—schip *The Fair Armenian*, C. Boijle, van Menado en Ternate den 23sten juni.—bark *Theodora*, P. H. Kock, van Batavia den 24sten juli, passagiers: de heer Bechade en familie.

Aug. 2—Chinesche brik *Clementine*, Jong Poat, van Batavia, Cheribon en Tagal den 2den juli.

Vertrokken.

Aug. 1—schip *Nederlands Nijverheid*, H. J. Bonn, over Batavia naar Rotterdam.

Aug. 2—Chinesche brik *Passekan*, Tan Ngaisoeij, naar Pekalongang en Batavia.—Arab. brik *Fatahilwahap*, Sultan Galip, naar Batavia.—dito schip *Mastora*, Said Aloei Habassij, naar dito.

Aug. 3—bark *De Goede Intentie*, R. J. Thedens, naar Batavia, passagiers: de heeren C. Holliger en G. F. Eerhardt.

(Zie verder het bijvoegsel.)

Bijvoegsel der Javasche Courant.

DINGSDAG, den 10den Augustus 1830.

SOERABAIJA.

Aangekomen.

Juli 31—schip *Johanna Maria Wilhelmina*, J. Ross, van Samarang den 27sten juli.

Aug. 2—schoener *Soerabaija*, Hadjie Aboe Bakar, van Sumbauwa den 4den juli.

Vertrokken.

Aug. 1—bark *Nederlander*, W. W. Bojle, naar Grissee en Batavia.—brik *Mercator*, P. Landberg, naar Batavia.—galjas *Kim Ilokhim*, The Tiko, naar Balie.

Aug. 2—Zr. Ms. schoener *Pollux*, luitenant der 1ste klasse G. E. Pool, koerstellende om de west.

ADVERTENTIEN.

Namens de Hoofdkommissie van Onderwijs wordt bij deze ter kennis van de belanghebbenden gebragt, dat, krachtens de daartoe van het Gouvernement bekomene autorisatie, door de Hoofdkommissie voormeld, gearresteerd is, het reglement van onderwijs en plan van huisselijke orde en inrigting voor de dag en kostschool voor jongejufvrouwen te Batavia, zijnde hetzelve voor de belanghebbenden verkrijgbaar gesteld, te Batavia bij de directrice van gemelde school, in de Residentien en Gouvernementen bij de respective Subkommissien van Onderwijs, en ter plaatse waar deze nog niet mogten gevestigd zijn, bij de Residenten en Assistent-Residenten.

De Secretaris der Hoofdkommissie van Onderwijs,
Batavia, *den 5den aug.* 1830. HORA SICCAMA.

—Bij resolutie van Zijne Excellentie den Gouverneur Generaal, van den 19den junij ll. no. 23, bepaald zijnde.

1°. Dat de invoer van zout in deze residentie uit de Vorstenlanden zal zijn verboden.

2°. Dat alhier ter hoofdplaats Magelang een zoutverkooppakhuis zal worden opgerigt.

3°. Dat de prijs waarvoor het zout uit gemeld pakhuis zal worden verkocht is gesteld op *f* 8 per pikol of *f* 240 de Koijang.

4°. Dat het zout zal kunnen worden verkregen van een tot *eenzestiende* pikol.

Zoo brengt de ondergeteekende resident van Kadoe, zulks mits deze ter kennis van het algemeen, onder mededeeling tevens, dat het gemelde zoutverkooppakhuis met den eersten augustus aanstaanden geopend, en uit hetzelve door een ieder zout, volgens hiervoren omschreven bepalingen, zal kunnen worden verkregen, en dat als een gevolg van dien al het zout hetwelk na gemelden datum uit de Vorstenlanden in deze residentie wordt ingevoerd, zal zijn geconfiskeerd, en de invoerder en medepligtigen bovendien zoodanig zullen worden gestraft als het Gouvernement zal vermeenen te behooren, zullende het aan een ieder worden vergund om het reeds uit de Vorstenlanden naar deze residentie uitgevoerde zout nog gedurende eene maand en wel van primo tot ultimo augustus aanstaanden in deze residentie te mogen verkoopen, na welken tijd echter al het zout, hetwelk zal bevonden worden in het bezit van een iegelijk in deze residentie te zijn, zal worden geconfiskeerd, en de bezitters bovendien worden gestraft overeenkomstig de bepalingen op het clandestin invoeren van zout in deze residentie uit de Vorstenlanden, reeds gemaakt of nog daartestellen.

De Resident van Kadoe,
Bij absentie.
Magelang, *De Secretaris.*
den 25sten julij 1830. BAUD.

—De ingenieur civiel te Soerabaija, zal, ingevolge bekomen autorisatie van den resident d. d. 19 januarij jl., no. $\frac{18}{10}$ en 29 julij ll., no. $\frac{363}{10}$ onder nadere approbatie van het Gouvernement op vrijdag den 27sten augustus aanstaanden des morgens te 8 ure in het openbaar aan de minstbiedende uitbesteden:

a. Het vernieuwen der panlatten van het bureau der constructie winkel; en

b. Het vernieuwen van pannen en panlatten van het magazijn van het materiëel der artillerie;

Nadere informatien omtrent deze werken zijn te bekomen, ten kantore van den ondergeteekende.

Soerabaija, *De ingenieur civiel voornd,*
den 31sten julij 1830. P. VAN DER HILST.

EDICTALE CITATIEN.

Alzoo de Raad van Justitie te Samarang, ingevolge 's raads notul. de dato 28 dezer, op het door en van wege het collegie van weesmeesteren dezer stede, namens hetzelve inkwaliteit als desolate boedelkamer, en als zoodanig administreerende de boedels van wijlen Mr. *H. W. Muntinghe*, *Philip Frederik Walter*, en den Arabier *Sech Achmat Bin Abdul Galiek Bin Waber*, gedaan verzoek, tegens de niet gecompareerde pretendenten hebben verleend het tweede defaut en geadmitteerd tot het doen eener derde citatie tegen den 8sten september eerstkomende, ten einde de defailleerende pretendenten, als nog hunne vermeende, actien te institueren en wijders te zien dienen van intendith en procederen tot het judicium van preferentie en concurentie als dan te horen, verzoeken dat de niet gecompareerde pretendenten zullen worden opgelegd, een eeuwig stilzwijgen.

Zoo is het, dat ik ondergeteekende deurwaarder en gezworen exploiteur bij den Raad van Justitie te Samarang, bij [illegible] dagvaarde, alle en een iegelijk, die als nog eenige actien of pretentie, op en de jegens de voornoemde boedels vermeenen mogten te hebben, om in persoon dan wel door gemagtigde te compareeren, ter openbare rolle van gemelden Raad, op woensdag den 8sten september 1830, 's morgens te half acht ure, ten einde aldaar het tweede defaut te purgeren, als nog hunne pretentie aantegeven en teverifieeren, en wijders te zien dienen van intendith daarna te hooren verzoeken dat de niet gecompareerde pretendenten zullen worden opgelegd een eeuwig stilzwijgen, en voorts te procederen tot het judicium van preferentie en concurrentie.

Aldus gedaan, gepubliceerd en geafficheerd na voorgaande klokslag van de puije van het raadhuis te Samarang, den 31sten julij 1830.

De deurw. en gezw. expl. voornoemd,
A. PIJL.

—Alzoo President en Leden in den Raad van Justitie te Batavia, aan Mr. *P. C. Ardesch*, advokaat en gepatenteerd prokureur, bij akte van den 3den meij 1830 sub no. 295, agerende voor den sequester en curator ad lites der insolvente boedels te Batavia, en als zoodang administreerende de insolvente boedels van wijlen *G. M. de Weitzel*, in leven kapitein luitenant bij de Koninklijke marine, laatst supercarga van het partikulier schip DE VROUW AGATHA; *Joseph Maertens*, laatst deurwaarder bij den landraad te Batavia; *W. C. F. Barbiers*, in leven staf muzikant bij de 18de afdeeling nationale infanterie, en kantinehouder te Weltevrede; en *Aboe Bakar Lebé*, in leven handelaar, hebben verleend citatien bij edicte tegen allen en een iegelijk, die eenige actie of pretentie, op en tegen de voornoemde boedels vermeenen te hebben.

Zoo is het, dat ik ondergeteekende deurwaarder en gezworen exploiteur bij gemelden raad dagvaard, elk en een iegelijk, die eenige actie of pretentie op en tegen de voornoemde boedels vermeenen mogten te hebben, om op donderdag den 16den september 1830, des morgens om 8 ure, in persoon dan wel bij gemagtigden te compareeren ter rolle van meergemelden raad, ten einde aldaar hunne pretentien aantegeven en te verifieeren, en voorts te hooren en zien procederen tot het judicium preferentiae et concurrentiae.

Aldus gepubliceerd en geafficheerd na voorgaanden klokslag, van de puije van het raadhuis te Batavia, den 9den augustus 1830. *De deurwaarder voornoemd,*
SCHOUTEN.

Pro Deo.

Alzoo President en Leden in den Raad van Justitie te Batavia, aan Mr. P. C. Ardesch, advokaat en gepatenteerd prokureur bij acte van den 3den meij 1830, sub no. 295, ageerende voor den sequester en curator ad lites der insolvente boedels te Batavia, en als zoodanig administreerende den insolventen boedel van wijlen *Qua Tangok*, in leven vischverkooper, hebben verleend citatie bij edicte tegen allen en een iegelijk, die eenige actie of pretentie op en tegen den voornoemden boedel vermeenen te hebben.

Zoo is het, dat ik ondergeteekende deurwaarder en gezworen exploiteur bij gemelden raad, dagvaard, elk en een iegelijk, die eenige actie of pretentie op en tegen den voornoemden boedel vermeenen mogten te hebben, om op donderdag den 16den september 1830, des morgens om 8 ure, in persoon dan wel bij gemagtigden te compareeren ter rolle van meergemelden raad, ten einde aldaar hunne pretensien aantegeven en te verifieeren, en

voorts te hooren en zien procedeeren tot het *judicium concurrentiæ et preterentiæ*.

Aldus gepubliceerd en geafficheerd, na voorgaanden klokslag van de puije van het raadhuis te Batavia, den 9den augustus 1830. *De deurwaarder voornoemd*,
SCHOUTEN.

VERKOOP VAN GOEDEREN.

Op den 15den september 1830, zullen te Passoeroeang, door den vendumeester aldaar, publiek aan de meestbiedenden verkocht worden, twee erven met de daarop staande steenen woonhuizen en bijgebouwen, gelegen in de zoogenaamde Heerenstraat aldaar, den boedel van wijlen mevrouw *Maria Dorothea Scheps*, weduwe *Johannes Hesselaar* toebehoorende.

—*De Nijs*, *Brown* en Co., hebben van Sinkapoer ontvangen champagne, madera en sherrij wijnen, groot post en chineesch papier, pennen schachten, lak, groene en zwarte thee, castor olie, Engelsche bendijtuigen, hagel, passer doosen, knoopen in soorten, geslepen bier- en wijnglazen, pomade en reukwater.

—Uit het schip MARIJ EN HILLEGONDA, wordt bij den ondergeteekende gelost uit een buitengewoon goed geassorteerd factuur provisien, wijnen, likeuren, mineraal-water, bier, schrijfbehoeftens, hoeden, reukwaters, suikerwerk, en diverse andere goederen meer.
KEUCHENIUS en CO.

Batavia, *den 7den augustus 1830*.

—Versche provisiën, bij
WATTENDORFF, HIPP en ZIMMERMAN.

—Pas aangebragt van Rotterdam per de MARIA HILLEGONDA, niersteiner rhijn (van 1825.) witte bergeraux en muscaat wijnen, ligt en zwaar bier, azijn, mineraal wateren, likeuren, bitter van fokke, bessensap, hammen, tongen, bil en paterstukken, saucijs de boulogne, rolpens, pekel saucijs, lengvisch, haring, goudsche en leidsche kazen, rozijnen, krenten, koek, banket, suikerwerk, gedroogde vruchten, vruchten op brandewijn, mosterd, eau de cologne en rooktabak, trossen lopend touwwerk, mans hoeden en potloden, bij J. VAN DIJK.

—*Aron Levie*, presenteert uit de hand te koop, een steenen woonhuis, voorzien van paardenstal, wagenhuis, en slavenvertrekken, staande op de Voorrei, thans bewoond door mevrouw *Geysbert*.

—Op de vendutie van aanstaanden dingsdag, zal mede worden verkocht, een Engelsche barouchette.

Batavia, *7 augustus 1830*.

—Op de vendutie van zaturdag in het perceel van den heer *Veit*, zal mede verkocht worden een partijtje fijne wijnen, in ½ en ¼ kistjes.

HUWELIJKEN.

Getrouwd,
J. P. CORNETS DE GROOT,
met
S. A. H. GODIN.

Batavia, *4 augustus 1830*.

GEBOORTEN.

Heden verloste van eene dochter, *A. D. C. Ruempol*, geboren *Rauws*.

Soerabaija, *28 julij 1830*.

—Soerabaija 29 julij 1830, beviel van een zoon, de geliefde echtgenoot van A. J. H. COENEN.

—Heden beviel zeer voorspoedig van eenen zoon, de echtgenoot van
VAN OLPEN.

Batavia, *8 augustus 1830*.

STERFGEVALLEN.

Heden overleed ten gevolge eener galkoorts, *Johannes Anthonius Martinus*, eenigste zoontje van
J. C. LOUWAARS, *kapit. der 18de afd.*

Magelang, *22 julij 1830*.

NAGELATEN BOEDELS.

Degenen welke iets te vorderen hebben van, dan wel verschuldigd zijn, aan den boedel van wijlen mevrouw *Maria Dorothea Scheps*, weduwe *Johannes Hesselaar*, worden verzocht, zulks binnen zes weken, van heden gerekend, optegeven aan den ondergeteekenden geassumeerden executeur in gemelde nalatenschap.
W. E. BERKHOLST.

Soerabaija, *den 31sten julij 1830*.

—Alle die iets te vorderen hebben van, of verschuldigd zijn aan den boedel van wijlen *Hermanus Theodorus Hesselaar*, gelieven daarvan, binnen een maand van heden afgerekend, opgave en betaling te doen aan
Passaroeang, A. F. ZWARTZ, *geassum. executeur*.
28 julij 1830.

—De boedel van den burger en koopman *J. G. Casper*, als insolvent door de testamentaire executeuren aan de agenten van boedelmeesteren te Makasser gevestigd, te Bima overgegeven zijnde, zoo worden degenen, die iets aan dien boedel verschuldigd zijn of daarop pretentien hebben, opgeroepen om daarvan binnen zes maanden aan de agenten van voornoemd kollegie betaling of aangift te doen. *De agenten*,
Bima, T. H. BETH.
18 julij 1830. B. JOORMAN.

—Aan de belanghebbenden in den boedel van den op zijne reize met de schoener LA MODESTA, naar Banda in het jaar 1825, vermisten koopman *Nicolaas Reindberg*, wordt bij deze kennis gegeven, dat deszelfs alhier achtergelatene onbeheerde goederen bij regterlijk decreet van den 11den meij 1825 no. 14, aan deze kamer ingevolge artikel 2 van hare instructie, provisioneel is opgedragen.

Weshalven een ieder uitgenoodigd wordt, die eenig actie of pretentie op dien boedel heeft, zich binnen den tijd van zes maanden, van heden afgerekend zulks op en aantegeven; terwijl degenen, die iets aan dien boedel verschuldigd zijn mede verzocht worden, binnen dien tijd betaling te doen aan de ondergeteekenden.
President en Leden van de weeskamer,
Amboina, JAN H. MARTENS.
Ter ordonnantie van dezelve,
28 junij 1830. C. E. SCHNIDHAMER.

VERTREKKENDE SCHEPEN.

Vracht en passage naar Nederland, per het schip MARIA en HILLEGONDA, kapitein *A. Glasener*, adres ten kantore van BROUWER, NOLTHENIUS en CO.

Batavia, *6 aug. 1830*.

VERTREKKENDE PERSONEN.

T. J. Canter Visscher, vertrekt met verlof naar Nederland.

—*J. I. L. Jacobson*, vertrekt naar China.

VERSCHILLENDE BEKENDMAKINGEN.

De ondergeteekende wenschende te raadplegen, de onderstaande werken, als:

Guyot, recréations phisiques et méchaniques, dan wel de hollandsche vertaling daarvan, en

Hutton, philosophical recreations,

zoo wordt de bezitter dezer werken, door den ondergeteekende zeer vriendelijk uitgenoodigd, dezelve wel in leen aan hem te willen afstaan, onder waarborg eener behoorlijke teruggave. VAN DER VINNE.

—Te huur, een huis op Struiswijk, met of zonder meubelen te bevragen bij den eigenaar Mr. *J. Ruardi Tresling*.

—De heeren *Meyer* en *Hartog*, maken bij deze bekend, een associatie aan te hebben te hebben ingegaan, om een negotiehuis te Samarang optezetten.

LIEFHEBBERIJ-TOONEEL

Te Weltevrede.

Onder de Zinspreuk:

UIT DESINT VIRES TAMEN EST LAUDANDA VOLUNTAS.

1ste Representatie van het achtste Tooneel-jaar.

Op woensdag den 11den augustus 1830.

OTHELLO,

OF DE

MOOR VAN VENETIEN,

Treurspel het Fransche van DUCIS vrijgevolgd,

en na hetzelve.

HET LANDHUIS AAN DEN GROOTEN WEG,

Blij-spel in *een* bedrijf

Naar het Hoogduitsch van

A. VON KOTZEBUE,

door

J. S. VAN ESVELDT HOLTROP.

De deuren zullen niet voor *zes ure* geopend worden. Men zal ten *half zeven ure precies* beginnen. Bij het verlaten der zaal, zal men zich van een contramerkje dienen te voorzien.

Tot de afgave der bewijzen van toegang, *voor deze representatie*, zal men zich vervoegen ten kantore, te Weltevreden, op woensdag den 11den augustus 1830, zijnde de dag der Representatie, des voormiddags van 8 tot namiddag ten 2 ure. Zullende op genoemd kantoor, inteekening lijsten gereed liggen, voor diegenen welke op dezelve nog verkiezen inteschrijven.

De heeren inteekenaren worden vriendelijk verzocht, hunne entré-billetten tegen contante betaling te laten afhalen, zullende bij gebreke van dien, geene worden afgegeven.—Ook zullen op den avond der representatie, aan de deur geene lootjes worden uitgereikt, dan alleen aan vreemdelingen.

Niemand zal worden toegelaten op entré-billetten niet op naam van den houder staande; zullende ten nauwste daarop worden gelet.

Batavia, Namens de Directie,
den 4den aug. 1830. S. HELWIG, *secretaris*.

TE BATAVIA, TER LANDS DRUKKERIJ.